

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ КІБЕРБУЛІНГУ НА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У ВЧИТЕЛІВ

Анотація. У даних тезах висвітлюється проблема кібербулінгу вчителя і досліджується її вплив на задоволеність вчителів своєю професією. Розглянуто задоволеність вчителя різними аспектами його роботи. Визначено, що явище кібербулінгу стало доволі поширеним в умовах дистанційного навчання, адже спілкування вчителя з учнями перемістилося в онлайн простір. Цю проблему з тих чи тих причин замовчують, не обговорюють, не афішують випадки знущань. Педагогічний колектив, дбаючи про власну репутацію, ігнорує її. За таких умов проблема не зникає, а навпаки, набуває більших обсягів та запевнює кривдників у їхній безкарності. Замовчування проблеми кібербулінгу вчителя призведе до подальшого зростання насильства в освітньому середовищі. Тому ігнорувати цю проблему неможливо, оскільки вчитель постійно взаємодіє з дітьми та може переносити свої негативні емоції на учнів. Розглянуто наявність зв'язку між кібербулінгом та задоволеністю професійною діяльністю у вчителів. Представлено результати дослідження кібербулінгу та задоволеності професійною діяльністю вчителів. Констатовано, що явище кібербулінгу має вплив на рівень задоволеності вчителів професійною діяльністю.

Ключові слова: булінг, кібербулінг, кібербулінг вчителів, професійна діяльність, задоволеність роботою.

Проблема кібербулінгу активно вивчається психологами в рамках дослідження безпеки освітнього середовища. Науковці ретельно розглядають проблему кібербулінгу по відношенню до дітей та підлітків, і, в той же час, практично не висвітлюється проблема кібербулінгу вчителя. Під час дистанційного навчання вчителі стикнулися з багатьма перешкодами, в тому числі і в кіберпросторі. Особливо актуальною тепер є проблема кібербулінгу. Поняття кібербулінгу визначають як агресивні, навмисні дії, що здійснюються групою або окремою особою з використанням електронних форм комунікації, повторно чи з плином часу проти жертви, яка не може захистити себе.

Явище булінгу широко відоме через його поширеність в освітньому просторі. Нині стали доволі розповсюдженими випадки булінгу по відношенню до вчителів. З 2019 року вступили в силу норми закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькування)», який визначає поняття булінгу та міри покарання за скоєння цього діяння. Згідно до закону виокремлюють булінг, як психологічне, фізичне, економічне, сексуальне насильство, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, тобто кібербулінг.

Жертвами булінгу нерідко стають вчителі – вони потерпають від насилля з боку учнів та їхніх батьків, насамперед від психологічного, але відомі випадки і фізичного. Так, за даними інформаційних порталів новин, насилля над вчителем може призвести до серйозних психологічних наслідків, навіть до спроб покінчи з життям. Авторитет вчителя не витримує тиску з боку агресивно налаштованих дітей, деякі випадки доходять вже до судових розглядів. Трапляються випадки булінгу і з боку батьків учнів, тоді булінг може мати вигляд фізичного насилля, що також висвітлюють інформаційні джерела.

Згідно Л. Пилипчук, вчителі не скаржаться масово на булінг, але останнім часом такі випадки трапляються все частіше. «Найпопулярніші» ситуації – школярі регулярно ображають педагога словесно, ігнорують його чи влаштовують «бойкоту» («не хочу нічого вчити, що ви мені зробите?»).

Лікар-психолог Наталія Липка, член Асоціації корекційних педагогів України, зазначила, що під час дистанційного навчання булінг щодо вчителів став більш масовим. На думку вченої, учні, знаходячись вдома, відчують свою непокарність. Вчителі також не знають, як правильно чинити, адже тепер школяр не знаходиться поруч, його неможливо викликати після уроків і провести наодинці виховну бесіду. Проте найбільшою проблемою стає поведінка батьків, які в присутності школяра починають критикувати систему освіти та вчителів. Саме їхні коментарі згодом спонукають дитину зневажливо ставитись до педагога.

Здійснення батьками та учнями стресових ситуацій для вчителя, може негативно позначатися на діяльності та ефективності роботи педагога. Також можливий негативний вплив на задоволеність роботою. Не випадково більшість педагогічних працівників чітко усвідомлюють, що навряд чи можна визнати школу успішно працюючою, якщо в ній досягають добрих показників навченості й вихованості школярів, і поряд із цим педагоги знаходяться у стані дискомфорту та не палають бажанням працювати.

Порівнюючи результати нашого дослідження кібербулінгу вчителів з результатами досліджень, проведених в останні 15 років, ми дійшли схожих висновків - приблизно третина вчителів (33%) зазнає

різних форм кібербулінгу з боку учнів та їхніх батьків. Опитування Національної асоціації шкільних рад США, проведене в 2006 році, підтвердило, що 26% вчителів та директорів в США стали жертвами кібер-залежності своїх учнів. Більше 40% респондентів вважають, що поведінка учнів значно погіршилася за останні два роки.

За даними Національного дослідницького університету «Вища школа економіки» 90% учителів знають, що таке переслідування з боку учнів або їх батьків, опитування було проведено серед 2800 педагогів із 75 регіонів Росії.

Згідно з британським дослідженням, проведеним NASUWT (союз, що об'єднує вчителів з Англії, Північної Ірландії, Шотландії та Уельсу), в якому брали участь понад 7500 вчителів, 21% британських вчителів стали жертвами кібер-злущань. Найпоширенішими формами кібератак на вчителів були завантаження та обмін принизливими та образливими повідомленнями, коментарями щодо вчителів та інші форми вербальної агресії в соціальних мережах та на інтернет-форумах. Більше чверті викладачів (26%) підтвердили, що бачили відео та фотографії, зроблені учнями без їхньої згоди та опубліковані в Інтернеті. Згідно з дослідженням, 64% вчителів зазнавали злущань від учнів, 27% – від батьків учнів та 9% – від змішаної групи агресорів (батьки + учні). Більше половини вчителів (58%) не повідомляли про це керівництву школи чи поліції про те, що над ними злущаються та принижують. Майже 2/3 з них (64%) відповіли, що вважають, що навіть якщо вони повідомлять поліції чи керівництву, нічого не трапиться.

Кібер-злущання над викладачами у формі «кібербайтингу» (провокування вчителя та запис його / її здивованої реакції здебільшого за допомогою мобільних телефонів та згодом обмін цими матеріалами) також підтверджується глобальним дослідженням, проведеним Norton Online Family Report на вибірці з 2379 вчителів з 24 країн, за отриманими даними 21% вчителів стали жертвою кібер-злущань у формі кібербайтингу.

Підсумовуючи викладені в роботі результати теоретичних і експериментальних досліджень, можна зробити наступні висновки:

1. Кібербулінг – це булінг із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Він може відбуватися в соціальних мережах, платформах обміну повідомленнями (месенджерах), ігрових платформах та мобільних телефонах. Це неодноразова поведінка, спрямована на залежання, провокування гніву чи приниження тих, проти кого він спрямований. В умовах дистанційного навчання кібербулінг став значно поширюватися в освітньому середовищі.

2. З явищем кібербулінгу стикаються не лише учні, а й вчителі. За статистичними даними, вчителі доволі часто піддаються кібератакам з боку учнів, але обирають стратегію замовчування даної проблеми. Тому необхідним є детальне вивчення даної проблеми на території України та подальше запобігання її поширенню.

3. В ході експериментального дослідження виявлено, що у вибірці вчителів більше третини респондентів стикалися з явищем кібербулінгу. Майже половина вказала, що знає про випадки кібератак на їхніх колег. Більше третини випадків кібербулінгу чинилися з боку батьків та від змішаної групи агресорів (батьки + учні). Кібербулінгу з боку учнів піддалося більше 1/5 опитуваних. Серед вчителів, які зазнали кібербулінгу переважає високий рівень задоволеності професійною діяльністю, так само, як і у вчителів, що з боулінгом не стикнулися. При цьому низький рівень задоволеності роботою зустрічається майже в чотири рази частіше серед вчителів, що стали жертвами кібератак. Це свідчить про негативний вплив кібербулінгу на задоволеність вчителя різними аспектами своєї професії.

References

1. Lapa O.V. Yavyshche kiberbulinhu yak sotsialno-pedahohichna problema virtualnoho spilkuвання suchasnykh ditei ta molodi. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy. 2019. Seriya «Pedahohika, psykhohihiia, filosofiiia». Vyp. 192(1). S.291–298.
2. Naidonova, L. A.. Kiberbulling abo ahresiia v interneti: sposoby rozpiznannya i zakhyst dytyny: metod. rek. Sotsialnyi pedahoh, (12), 16-26.
4. Chemiakova, A. V.. Pedahohichni stratehii zapobihannya ta podolannya nasylstva v shkolakh: dosvid SSHA: navchalno metodychnyi posibnyk. Sumy: Vydavnytstvo Vinnychenko MD.
5. Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P. W. (2012). Cyberbullying: Bullying in the digital age. John Wiley & Sons.
6. Olweus, D. (1993). Bullying at school: What we know and what we can do. Malden, MA: Blackwell Publishing. Psychology in the Schools, 40(6), 699-700.
7. Roland, E. (1998). School influences on bullying (Doctoral dissertation, Durham University).
8. Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. Journal of child psychology and psychiatry, 49(4), 376-385.
9. Bulinh shchodo vchyteliv: yak pedahohu zakhystytysia vid nasyllia URL: https://gazeta.ua/articles/edu-and-science/_buling-schodo-vchyteliv-yak-pedagogu-zahistytysia-vid-nasyllia/963063.
10. Pearson, J. (2014). Kids Are Cyberbullying Their Teachers. Motherboard. <http://motherboard.vice.com/read/kids-are-cyberbullying-their-teachers>

THE INFLUENCE OF CYBERBULGING ON PROFESSIONAL SATISFACTION OF TEACHERS

Abstract. *This article highlights the problem of teacher cyberbullying and examines its impact on teacher satisfaction with their profession. The teacher's satisfaction with various aspects of his work is considered. It is determined that the phenomenon of cyberbullying has become quite common in the conditions of distance learning, because the teacher's communication with students has moved to the online space. This problem for one reason or another is silenced, not discussed, do not advertise cases of bullying. The pedagogical staff, taking care of their own reputation, ignores it. Under these conditions, the problem persists, but on the contrary, acquires more volumes and assures abusers of their impunity. Silence the problem of teacher cyberbullying will lead to a further increase in violence in the educational environment. Therefore, it is impossible to ignore this problem because the teacher constantly interacts with children and can tolerate their negative emotions on the students. The presence of communication between cyberbullying and satisfaction with professional activities in teachers is considered. The results of the study of cyberbullying and satisfaction with the professional activities of teachers are presented. The study was attended by a total of 30 teachers of secondary schools in mykolaiv of all ages and backgrounds. It was found that in total more than a third of respondents faced the phenomenon of cyberbullying. Of these, nearly half indicated they were aware of cases of cyberattacks on their colleagues. Most often, teachers were subjected to cyberbullying by parents and from a mixed group of bulls (parents + pupils). Given the results of the work satisfaction study, teachers showed strong results. It is also noted that the level of satisfaction with professional activities differs in teachers who have experienced cyberbullying.*

Keywords: *bullying, cyberbullying, cyberbullying of teachers, professional activity, satisfied with the work.*

Відомості про авторів / Information about the Authors

Володимир Шевченко, кандидат психологічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри психології ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: sheva_1965@ukr.net

Volodymyr Shevchenko, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Acting Head of the Department of Psychology, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: sheva_1965@ukr.net

